

Izveštaj sa trećeg sastanka Radne grupe lokalnih samouprava (SGWG)

22–24. oktobar 2013, Skoplje

Opšte informacije

Na prvom sastanku Radne grupe lokalnih samouprava, lokalne samouprave koje učestvuju u projektu „Najbolje prakse za uključivanje Roma“ (BPRI) definisale su prikupljanje podataka i praćenje sprovođenja politika kao ključne oblasti regionalne saradnje. Cilj ovog sastanka bilo je razmatranje tih široko postavljenih pitanja, putem analize dobrih praksi u opštinama Štip i Prilep u Bivšoj Jugoslovenskoj Republici Makedoniji, pri čemu je pažnja posvećena i nacionalnim sistemima za prikupljanje podataka. Posebno je razmotren rad romskih istraživača sa zapadnog Balkana, koji su predstavili svoje studije o propustima u sprovođenju politika.

Učesnici

Na sastanku je učestvovalo oko 30 službenika iz 23 lokalne samouprave. Gde god je to bilo moguće, zajedno su učestvovali koordinatori za romska pitanja i predstavnici lokalne samouprave koji nisu Romi, što je produbljivalo njihova znanja i jačalo međusobne odnose. Pored toga, oko 18 NVO poslalo je svog predstavnika. Iz ministarstava nadležnih za prava manjina došlo je 11 predstavnika, a zavodi za statistiku poslali su tri predstavnika. Bilo je prisutno ukupno 97 predstavnika iz regiona zapadnog Balkana.

Napomene

1. Nacionalni sistemi za prikupljanje podataka i praćenje sprovođenja politika

- Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija – *Zagovaranje na osnovu dokaza: nalazi ankete sprovedene među građanima na nacionalnom nivou, u vezi sa percepcijom diskriminacije među Romima*, predstavio Marijan Ponjavić, državni savetnik u Kancelariji ombudsmana

Ukupno 1.200 lica ispitano je u opštinama Kumanovo, Prilep, Štip, Šuto Orizari, Tetovo i Gostivar. Velika većina (79%) Roma rekla je da su oni, blizak član njihove porodice, prijatelj ili kolega sa posla bili predmet diskriminacije. Većina ispitanika koji su bili predmet diskriminacije živi u opštini Šuto Orizari (96%) i većina radi u privatnom sektoru (88%). Zanimljivo je da postoji razlika u percepciji diskriminacije u zavisnosti od veroispovesti ispitanika. Naime, 58% ispitanih hrišćana smatra da do diskriminacije na osnovu ličnog ili društvenog statusa dolazi često ili veoma često, dok se samo 30% muslimanskih ispitanika slaže s tom konstatacijom. Prisutna je i izrazita razlika u procentu diskriminacije između Kumanova i Tetova (dosta visoka) i Prilepa i Štipa (dosta niska). Razlog za to treba proveriti i uključiti u studiju.

- *Približavanje 2015. godini: Praćenje rezultata Dekade uključivanja Roma*, predstavio Orhan Usein, koordinator programa, Fond Sekretarijata Dekade uključivanja Roma

Sve države učesnice su dužne da podnose izveštaje o napretku, koji se objavljuju na veb sajtu Sekretarijata. Odnedavno i organizacije civilnog društva društva podnose izveštaje i zanimljivo je upoređivati izveštaje koje podnose države i civilno društvo. Kontakt osobe u okviru Dekade Roma takođe igraju ključnu ulogu u obaveštavanju Sekretarijata o najnovijim kretanjima u toj oblasti.

U idealnom slučaju, sve prikupljene podatke treba da proceni komitet, a po mogućnosti je potrebno organizovati i posetu konkretnoj zemlji. Nakon dijaloga sa civilnim društvom, komitet treba da dostavi preporuke vladi. Ova struktura nije trenutno kompletna (EU platforma ima sličan problem) budući da ne postoji komitet za procenu ili prostor za podnošenje zvaničnih izveštaja NVO (*shadow reports*).

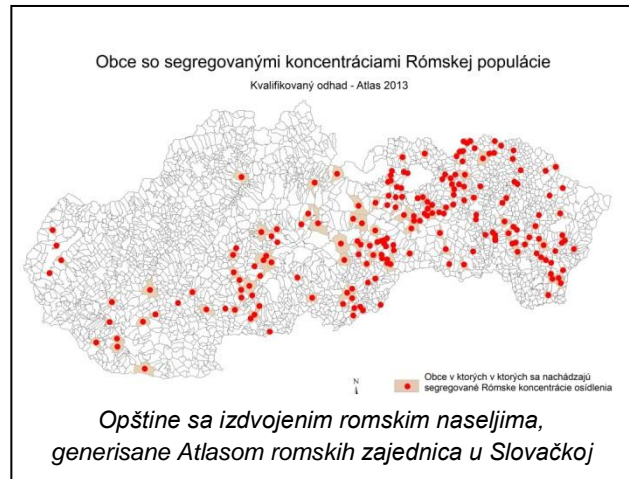
Pored toga, inicijativa za prikupljanje podataka u okviru Dekade ima za cilj prikupljanje podataka o dobroj i lošoj praksi i objavljivanje tih informacija na internetu (<http://romadecade.org/about-the->

[decade-decade-good-practices](#)). Poeni se dodeljuju za različite aspekte projekta, kao i za doprinos projekta smanjenju jaza između Roma i neroma. Biće ocenjivano pet projekata po zemlji (kroz razgovore sa korisnicima, zainteresovanim stranama i licima koja sprovode projekte) – i to najmanje jedan projekat po prioritetoj oblasti, a zatim će biti analizirani „najgori“ i „najbolji“ projekat. To znači da će izveštaji o proceni biti objavljeni za 60 projekata.

- Slovačka – *Atlas romskih zajednica*, predstavio Jaroslav Kling, Regionalni centar UNDP-a u Bratislavi

Cilj ove vežbe je pružanje informacija na nivou romskih zajednica (a ne pojedinaca kao što je slučaj u Bosni i Hercegovini). Putem saradnje sa romskim NVO i drugim lokalnim partnerima, svrha projekta je bilo prikupljanje preciznijih podataka o različitim karakteristikama romskih naselja i zajednica.

Prikupljeni su podaci o 804 romska naselja u 584 opština. Od svih romskih naselja, 73% domaćinstava može da koristi vodovod. Rezultati istraživanja pokazali su i da 45% naselja nije uopšte povezano na kanalizaciju, septičke jame ili lokalne sisteme za tretman otpadnih voda. Sistem za prikupljanje podataka takođe omogućuje stvaranje različitih mapa, kao što je mapa koja je ovde prikazana.

- Albanija – *Praćenje sprovođenja Nacionalne strategije za uključivanje Roma*, predstavio Jaroslav Kling, Regionalni centar UNDP-a u Bratislavi

Albanija je u procesu razvoja sistema za praćenje sprovođenja Nacionalne strategije za uključivanje Roma. Prvi korak u ovom procesu je postizanje dogovora o pokazateljima koji će biti korišćeni, što je već urađeno u saradnji između NVO, akademske zajednice, istraživačkih centara i predstavnika države. Neophodno je uključiti sve zainteresovane strane u ovu fazu kako bi relevantni podaci bili prikupljeni i kako bi se o njima izveštavalo na redovnoj osnovi. Sistem je zatim prebačen na internet i omogućio državi da generiše periodične izveštaje o sprovođenju Strategije, kao i da utvrdi oblasti u kojima je potrebno intenzivirati aktivnosti.

Code	Name	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1.1.1	Statistics that provide data on education situation of Roma community, developed	0	0	0	0	0	0
1.2.1.1	Number of teachers/specialists trained to counsel Roma parents	132	30	0	0	0	0
1.2.1.2	Number of teachers/specialists trained to counsel Roma parents female	0	0	0	0	0	0
1.2.1.3	Number of teachers/specialists trained to counsel Roma parents male	0	0	0	0	0	0
1.2.2	Number of awareness raising campaigns run by the Regional Education Directorates with Roma parents	54	0	0	0	0	0
1.2.3.1	Number of Roma parents participating awareness raising campaigns run by the Regional Education Directorates	401	0	0	0	0	0
1.2.3.2	Number of Roma parents participating awareness raising campaigns run by the Regional Education Directorates female	0	0	0	0	0	0
1.2.3.3	Number of Roma parents participating awareness raising campaigns run by the Regional Education Directorates male	0	0	0	0	0	0
1.3.1.1	Number of Roma children enrolled in kindergartens	659	650	660	780	841	890
1.3.1.2	Number of Roma children enrolled in kindergartens female	0	0	0	0	0	0
1.3.1.3	Number of Roma children enrolled in kindergartens male	0	0	0	0	0	0
1.3.2.1	Number of Roma children enrolled in the preparatory classes in kindergarten	36	0	0	0	0	0
1.3.2.2	Number of Roma children enrolled in the preparatory classes in kindergarten female	0	0	0	0	0	0

- Bosna i Hercegovina – *Mehanizam prikupljanja podataka*, predstavio Zoran Husanović, načelnik Odsjeka za informatičko-tehničku podršku, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice.

Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice uvelo je onlajn system za prikupljanje informacija o romskim zajednicama na lokacijama u celoj zemlji (akcentat je trenutno stavljen na opštine sa najvećim brojem Roma). Informacije pružaju centri za socijalni rad čiji su zaposleni obučeni da obavljaju te poslove u periodu kada se sistem još razvijao. Informacije uključuju lične podatke o pojedinačnim korisnicima, ali je moguće dobiti i generičke izveštaje koji prikazuju trendove. Ministarstvo unosi osnovne podatke za svaki projekat koji se finansira iz državnog budžeta, a centri za socijalni rad imenuju korisnike iz svoje evidencije (evidentirane su glavne karakteristike, uključujući godište, pol, broj dece itd). Ministarstvo odobrava predložene korisnike, ali ih može i odbiti ukoliko smatra da ne ispunjavaju uslove. Na taj način Ministarstvo može da obezbedi bolju koordinaciju projekata u vezi sa Romima i da spreči tzv. „duple beneficije“ u slučajevima kada se osoba prijavi za istu pomoć na različitim mestima. Ministarstvo sada radi na podizanju svesti o sistemu i saraduje sa NVO kako bi njihove projekte uvrstila u sistem (to je trenutno opcionalno).

- Srbija – *Učešće Roma u popisu 2011. godine*, predstavila Jasna Milanković, načelnik Grupe za pripremu popisa i statistiku naselja, Odeljenje za popis stanovništva, Republički zavod za statistiku

Pripremu popisa obavio je Republički zavod za statistiku, u saradnji sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava, Nacionalnim savetom romske nacionalne manjine i Kancelarijom za inkluziju Roma Vojvodine. Zavod za statistiku obučio je 80 Roma za aktivno učešće u organizacionim pripremama i terenskom radu za sprovođenje popisa. Probni popis je sproveden u 23 opštine u kojima je, prema rezultatima popisa iz 2002. godine, romska populacija bila dominantna. Kada je došlo vreme za popis 2011. godine, Zavod za statistiku je iz 638 popisnih oblasti u kojima se nalaze romska naselja (u 150 opština) angažovao oko 150 koordinatora i oko 550 dodatnih popisivača. Ta lica su morala da opišu i lokaciju romskih naselja, od kojih su neka ilegalno podignuta i nemaju prave adrese. Te aktivnosti su bile praćene promotivnom kampanjom i broj registrovanih Roma porastao je za skoro 40.000 u poređenju sa popisom iz 2002. godine.

ID	Ime (Roditelj) Prezime	DID	Datum rođenja	Adresa
13528	Arifović (Elvir) Musić	19156	30.10.1997	BiH 26
13274	Arifović (Med) Tahirović	19064	1.3.2003	Bećinčička 17, Bosna
13523	Arifović (Med) Musić	19155	28.6.1955	Maršar Kulina 1, 2
13516	Arifović (Muhamed) Mukić	19153	5.2.1981	Pop Banloz
13525	Arifović (Muhamed) Musić	19155	28.9.1981	Maršar Kulina 1, 2
5602	Arifović (Muhamed) Mukić	19118	22.8.2008	Pop Banloz
15386	Arifović (Muhamed) Mukić	19129	10.2.2005	Pop Banloz 13
13233	Arifović (Muhamed) Osmanović	18943	4.7.2006	Pop Banloz
5418	Arifović (Muhamed) Mukić	18997	25.5.1992	Pop Banloz
16313	Arifović (Muhamed) Mukić	18938	10.11.1984	Verovčićeva 21

2. Iskustvo lokalnih samouprava u prikupljanju podataka

- Srbija – *Praćenje sprovođenja Strategije za uključivanje Roma u gradu Kruševcu*, predstavila Zorana Pavlović, koordinator za romska pitanja

U Kruševcu živi preko 3.500 Roma u 16 naselja sa različitim tipovima infrastrukture. Godine 2009, grad je usvojio Strategiju za unapređenje položaja Roma za period 2009–2011. (kasnije produženo do 2014. godine). U Kruševcu je osnovan Savet koji upravlja sprovođenjem Strategije, kao i nekoliko tehničkih komisija koje nadziru pojedine oblasti. Svake godine, sredstva iz gradskog budžeta dodeljuju se različitim merama koje su definisane Strategijom i raspoređuju se projektima putem

javnih poziva. Iako izvršenje opredeljenih sredstava iznosi oko 50%, sprovedene su brojne korisne aktivnosti, kao što je izrada katastarsko-topografskog plana za romska naselja, različite kulturne aktivnosti itd. Savet i komisije podnose redovne izveštaje gradskom Savetu i gradonačelniku o napretku u sprovođenju tih aktivnosti.

- Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija – *Mapiranje romskih naselja u Štipu i Prilepu*, predstavila Tatjana Perić, konsultant

Romski informacioni centri u opštinama Štip i Prilep sproveli su anketu o uslovima stanovanja Roma i drugim aspektima njihovog života (upis u matične knjige, obrazovanje i sl). Centri su na taj način ojačali svoje kapacitete za prikupljanje i analizu podataka. Prema rezultatima ankete, između ostalog, svega oko 40% domaćinstava ima tekuću vodu i oko 30% ima toalet. Nešto više od polovine Roma ima zakonite isprave koje dokazuju vlasništvo nad imovinom, pri čemu je većina kuća u posedu muškaraca Roma (82% u Prilepu, 75% u Štipu). Romski informacioni centri će koristiti te podatke za zalaganje za nove mere u svojim opštinama i izradu novih projekata u toj oblasti.

3. Studije o propustima u sprovođenju politika, koje su izradili romski istraživači uz podršku projekta BPRI

Projekat BPRI podržao je romske istraživače sa zapadnog Balkana u izradi studija o propustima u sprovođenju politika. Romski istraživači su odabrali predmet i naselje u kome se sprovodi istraživanje, a savetnici istraživači su im pružili metodološke savete (savetnici su članovi akademske zajednice, istraživačkih centara u regionu). Do sada su izrađene četiri studije:

- *Zdravstvene usluge za romske zajednice u komuni Shushicë, Vlorë* (Albanija), napisao Bledar Taho, uz savetodavnu podršku Albana Nelaja.

Prema rezultatima studije, 79% od 175 Roma intervjuisanih u komuni Shushicë u jugozapadnoj Albaniji nema zdravstvenu knjižicu, što se smatra glavnom preprekom njihovom pristupu zdravstvenim uslugama i što se negativno odražava na njihovo zdravlje. Izveštaj takođe sadrži pregled životnih uslova Roma u komuni Shushicë, pri čemu 77% ispitanika procenjuje sanitarne uslove u svom susedstvu kao slabe ili veoma slabe. Tri četvrtine ispitanika nezadovoljno je uslugama sakupljanja otpada.

Izveštaj je dostupan na engleskom, albanskom i romskom jeziku, na adresi: http://www.bpri-odihr.org/single-news/items/PPGS_Albania.html.

- *Posedovanje ličnih isprava kao preduslov za društvenu integraciju mladih Roma u naselju Veliki Rit u Novom Sadu* (Srbija), napisala Marina Simeunović, uz savetodavnu podršku Svetlane Đurđević-Lukić.

Studija se bavi problemima upisa u matične knjige, s posebnim osvrtom na uticaj tog pitanja na mlade ljude koji traže posao, osnivaju porodicu ili pristupaju uslugama. Na osnovu rezultata istraživanja, autor preporučuje nacionalnim organima da pojednostave procedure za registraciju i da se više radi na podizanju svesti službenika koji vrše registraciju o potrebama i problemima Roma. U izveštaju je istaknuto da bi digitalizacija podataka koji se drže u matičnim knjigama mogla ubrzati proceduru pribavljanja ličnih isprava i smanjiti troškove.

Izveštaj je dostupan na engleskom, srpskom i romskom jeziku, na adresi: http://www.bpri-odihr.org/single-news/items/From_exclusion_to_inclusion_through_identification.html.

- *Pristup stambenim i javnim uslugama za povratničke zajednice u Fushë Kosovë / Kosovu Polju*, istraživač Muhamet Arifi i savetnik istraživača Adrian Zeqiri.

Brojni Romi koji se vraćaju na Kosovo* nisu u stanju da se vrate u svoje prvobitne domove niti su im obezbeđene odgovarajuće kuće, što ograničava efikasnost državne politike o povratku. Polovina od 61 Roma povratnika koji su intervjuisani u okviru studije izjavilo je da nisu mogli da se vrate u oblasti u kojima su živeli pre nego što su otišli. Čak je i iskustvo onih koji su mogli da se vrate na područja gde su ranije živeli bilo problematično. Mnogi od njih nisu mogli priuštiti zakup kuća. Drugi su bili prisiljeni da žive u praznim kućama koje su napustila druga lica koja su otišla sa Kosova, ali su morali da se opet presele po povratku vlasnikâ imovine.

Izveštaj je dostupan na engleskom, albanskom, srpskom i romskom jeziku, na adresi: http://www.bpri-odihr.org/single-news/items/Repatriation_before_reintegration.html.

* Ovaj naziv nije pristrasan u pogledu stavova o statusu i u skladu je sa Rezolucijom br. 1244/99 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i Mišljenjem Međunarodnog suda pravde o proglašenju nezavisnosti Kosova.

- *Registracija i posedovanje ličnih isprava kao preduslov za bolje obrazovanje Roma, uz studije slučaja u naseljima Topaana i Sredorek u Skoplju i Kumanovu*, napisao Ajnur Sulejman uz savetodavnu podršku Vladimira Miseva.

Prema rezultatima studije, nedostatak novca predstavlja za Rome ključnu prepreku u pribavljanju ličnih isprava, što sprečava njihovo uključivanje u glavne društvene tokove. Jedna trećina ispitanika imala je problema u pribavljanju ličnih isprava, a 95% njih reklo je da su suviše siromašni da podnesu zahtev za dobijanje ličnih isprava. Trideset šest ispitanika je istaklo da nedovoljna pomoć nadležnih organa u procedurama podnošenja zahteva takođe onemogućava njih i brojne druge Rome da pribave lične isprave.

Izveštaj je dostupan na engleskom, makedonskom i romskom jeziku, na adresi: http://www.bpri-odihr.org/single-news/items/MAC_Policy_Practice_gap_study.html.

Terenske posete opštinama Štip i Prilep

Štip se nalazi u istočnom delu zemlje i ima ukupno 47.796 stanovnika. Romska zajednica u Štipu zvanično broji 2.295 lica ili 4,59% ukupnog stanovništva, prema poslednjem popisu iz 2002. Međutim, lokalni aktivisti smatraju da stvarni broj lokalnih Roma iznosi oko 5.000. Većina Roma iz Štipa živi u dva naselja – Radanskom Patu i Kosovskim ulicama, koja se nalaze u predgrađu. Naselja predstavljaju kombinaciju čvrstih kuća i baraka, a osnovna infrastruktura je selektivno dostupna. Kako bi se odgovorilo na potrebe lokalne romske zajednice, opština Štip zapošljava dva službenika romske zajednice i u njoj se nalazi kancelarija lokalnog Romskog informacionog centra. Prvi lokalni akcioni planovi za Rome izrađeni su u Štipu za period 2006–2010. Oni se trenutno revidiraju i ažuriraju za naredni četvorogodišnji period.

Opština **Prilep** se nalazi u centralnom delu zemlje i njena romska populacija uglavnom živi u tri glavna naselja: Trizla 1, Trizla 2 i Tri Bagrema. Prva dva naselja imaju različitu infrastrukturu i različite tipove stambenih objekata – od baraka podignutih ispod standarda do modernih čvrstih kuća sa svim potrebnim pogodnostima. S druge strane, naselje Tri Bagremi je manje i uslovi za život su teški. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, 4.333 Roma živi u Prilepu, ali je prema nezvaničnim procenama njihov broj od 6.000 do 8.000 lica, uglavnom koncentrisanih u naselju Trizla. Iako većina Roma u Prilepu ima zdravstveno osiguranje, sa izuzetkom onih koji nemaju lične isprave i čiji status trenutno rešava Romski informacioni centar, loše zdravstveno stanje brojnih lokalnih Roma u velikoj meri se odražava na njihov loš ekonomski status i neodgovarajuće stambene uslove. Lokalni akcioni planovi za Rome su usvojeni ili su u procesu usvajanja. Opštinski savet ima jednog romskog člana, a jedan član administrativnog tima je takođe Rom i deluje kao kontakt tačka za Rome.

Ono je što je iznenađujuće u ove dve opštine jeste primetan napredak u romskim naseljima od trenutka kada je izabran romski koordinator u opštinskoj upravi. Opštinski službenici zaduženi za Rome (i/ili međuetnička pitanja) saraduju sa zaposlenima u romskim informacionim centrima i u Prilepu trenutno sprovode višemilionske projekte za unapređenje infrastrukture u romskim naseljima – uvode se novi vodovodi, sistemi za isušivanje i kanalizacija, asfaltiraju se putevi i uvodi ulično osvetljenje. U okviru projekta BPRI, obezbeđena je samo mala donacija za ulično osvetljenje, ali je romski koordinator pozdravio razmenu s drugim regionalnim učesnicima i sprovedeno istraživanje kao znatnu podršku i bio je ponosan što može da podeli rezultate njihovog rada. Štaviše, u te dve opštine, zaposleni u romskim informacionim centrima pomažu ne samo Romima već i većinskom stanovništvu, čime se umanjuje jaz između lokalne vlasti i građana.

Zaključci i preporuke

Učesnici su razgovarali o tekućoj praksi prikupljanja podataka i praćenja sprovođenja politika i dali su sledeće preporuke:

- Kvalifikovani romski aktivisti i studenti treba da budu uključeni u prikupljanje i analizu podataka na lokalnom i nacionalnom nivou. Programe u ovoj oblasti treba proširiti budući da su ključni za razvoj kapaciteta romskih istraživača i njihovo učešće u sprovođenju studija o uključivanju u društvo, popisu i drugim inicijativama. Svaka opština može da utvrdi potrebe svoje lokalne romske zajednice putem saradnje sa romskim NVO i pružanjem pomoći tim NVO u razvoju kapaciteta za prikupljanje podataka ako je potrebno.
- Učešće lokalnih Roma je ključno za prikupljanje tačnih podataka budući da često postoji nepoverenje prema spoljnim anketarima. Upitnici treba da budu prevedeni na romski jezik. Romkinje treba posebno podstaći da učestvuju u istraživačkim projektima, uključujući i pri visokoobrazovnim ustanovama.
- Lokalne i nacionalne vlasti treba ne samo da prikupljaju već i da koriste podatke, radi definisanja novih mera, odgovaranja na lokalne potrebe i objavljivanja periodičnih izveštaja o rezultatima.

- Teme koje se u izvesnoj meri smatraju tabuom, kao što su rani i prisilni brakovi, treba da budu ispitane putem novih istraživačkih projekata kako bi se podigla svest o tim pitanjima.
- Prikupljanje podataka na nacionalnom i lokalnom nivou treba da bude primenjeno kako bi se stekla potpunija slika o problemima s kojima se suočavaju Romi. Potrebno je istražiti elektronske sisteme kako bi se povezale različite institucije i potrebno je povezati te podatke sa praćenjem sprovođenja politike.
- Treba unaprediti međusektorsku saradnju budući da zdravstvene ustanove, škole, policija i drugi učesnici treba da razmenjuju podatke kako bi efikasnije doprinosili uključivanju Roma. Neka pitanja, kao što je prosjačenje na ulici, moguće je rešiti samo zajedničkim delovanjem i uz stalno praćenje.
- Podaci prikupljeni na terenu treba da budu korišćeni kao osnov za izradu lokalnih akcionih planova za uključivanje Roma i preduzimanje konkretnih aktivnosti radi prevazilaženja problema.